

Ulstrup, Eskier, Taarupgaard, Slumstrup, Stenumgaard, Qvistgaard, Sohngaardsholm, Willestrup, Buderupholm, Ny Vraa, Bjørnsholm, Lundgaard, Padkjær, Vejlegaard, Dronninggaard, Baggessvogn, Skaarupgaard, Kokkedal og Aagaard. For at man kan danne sig en Forestilling om, hvad Staten kunde lide af Tab paa disse Godser, skal jeg blot nævne, at da Staten for at redde Grev Danneskjold-Samsøes Dødsbo fra at gaa fallit, havde overtaget Næsbyholm, Bavelse og Bavelse Kanal og siddet med det i 12 Aar, tabte Staten $\frac{1}{4}$ Mill. Kr. paa dette ene Foretagende. Men i 1831, da disse Forhandlinger ere oppe med Forespørgsler til Kancelliet om, hvorvidt Godsejerne have Ret til at udøve Revselsesret over for Husmændene, da er Staten altsaa engageret i den Grad, at den har overtaget et halvt Hundrede af Landets store Godser, og at den er bunden som Panthaver med en Kapital, som i Nutidens Mønt vilde svare til ca. 40 Mill. Kr., fordi den har udlaant disse Penge til Godsejere. Dette var nok den sande Grund til, at man i 1831 ikke vilde give saadanne Oplysninger, som nødvendigvis vilde have ført til Afskaffelse af Revselsesretten over for Husmændene. Men i alt Fald blev det nu saaledes, at Godsejerne beholdt denne Ret, og Resultatet deraf blev en Tilstand, som, da Stænderforsamlingen kom sammen i 1840, skildres i et Andragende, som en Proprietær Hansen, Kragshjerggaard, indgiver til Stænderforsamlingen paa følgende Maade. Han skriver i sit Andragende: Den største Del af Husfæsterens Kraftanstrengelse bortgaar saavel til Ejeren af Huset (der end ikke i enkelte Tilfælde undser sig ved at forøge Dagværket med nogle Timer af den naturlige Hvile, og mere almindeligt forøger det med adskillige Timer over den Tid, Forordningen af 30te Januar 1807 har gjort til rette Norm for Husmandens Dagværk, men endog belægger ham med korpørlig Revselse for Dovenskab, naar han, der oftest med en mager Madpose maa gaa til Vandposten, mødig ved Kræfterne overskridende Arbejde, ej kan udholde, som han har forpligtet sig til, at arbejde lige med Ejeren faste velnærede Arbejdsfolk) som til den Gaardbruger, der akkorderer Fæsteren Spandags-Arbejdet til hans lille Avling, saa han har ondt nok ved, selv i de kraftfuldeste Aar at friste Livets første Fornødenheder; og naar da Kræfterne, ved Mangel og *overdreven* Kraftanstrengelse, som hans fortrykte Stilling absolut maa medføre, ere svækkede, og Fæ-

steren som Følge deraf ikke længere kan trække for sit selvstændige Ophold, overgaar han med Familie enten umiddelbart, eller, som oftere sker, middelbart paa Fattigvæsenet. Saaledes skildres i 1840 Husmandsstændens Vilkaar; fattige og forarmede ere de; de kunne ikke skaffe sig den nødvendige Føde, og naar de for tidlig ere bukkede under for deres overdreven, deres Kræfter overskridende, Arbejde, er deres Udsigt — Fattigvæsenet. Da Sagen nu kommer frem i 1840 i Stænderforsamlingen, bliver den foruden af Repræsentanter for Bondestanden med megen Kraft støttet af en stor Godsejer, nemlig Grev Ahlefeldt-Laurvig, som udtalte: „Der gives vistnok ingen i denne Forsamling, der ej erkender de herlige Virkninger, som den Lov har haft, ved hvilken Gaardmandshoveriet blev indskrænket, og jeg tvivler ikke om, at det vilde have de mest heldbringende Følger for Landet, hvis Hans Majestæt paa samme Maade vilde begrænse Husmandshoveriet“. Det er nemlig en Begrænsning af Husmandshoveriet, som det Andragende, jeg har citeret, sigtede til. Det lykkedes imidlertid ikke i 1840 at faa Sagen frem til Overvejelse i Stænderforsamlingen; efter at være drøftet afvises den med 40 Stemmer mod 26. Man vil ikke den Gang nedsætte en Komite til at overveje, hvorvidt man skal gøre noget for at forbedre Husmændenes Kaar. Men Husmændenes Venner og Talsmænd tie ikke. I 1842 bringes Sagen frem igen og denne Gang af 6 deputerede af Bondestanden. Jeg haaber, at den højtærede Formand vil tillade mig at citere noget af det Andragende, som disse 6 Bondedeputerede indgive, og hvori de skildre Husmændenes daværende Tilstand. De skrive blandt andet: „Vist og sandt bliver det, at, naar man ser en Husmand ved Stjerne-skin gaa stundom en lang og besværlig Vej for med egne Redskaber og paa egen, som oftest helt usle Kost at arbejde hele den udslagne Dag sammen med kraftfulde og velnærede Tjenestefolk og først længe efter Solens Nedgang, efter sit møjsommelige Dagværk, at vende tilbage til sit kummerlige Hjem — naar vi se dette at gentage sig hele Aaret rundt een, stundom to Gange hver Uge, foruden Ekstraarbejde, netop paa den Tid, hvor der var mest at fortjene — naar vi vide, at alt dette Arbejde foruden andre Ydelser i Penge og Produkter er Vederlaget for et ofte kun meget ringe Hus med en Jordstrimmel, til hvis rigtige Dyrkning, der hverken leynes ham Tid eller Kraft — naar vi endelig